

316.42 (082)

Д 44

УКРАИНСКАЯ АКАДЕМИЯ НАУК НАЦИОНАЛЬНОГО ПРОГРЕССА
ИСПОЛКОМ КРИВОРОЖСКОГО ГОРОДСКОГО СОВЕТА НАРОДНЫХ
ДЕПУТАТОВ
КРИВОРОЖСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ПЕДАГОГИЧЕСКИЙ
ИНСТИТУТ
КРИВОРОЖСКИЙ МЕТАЛЛУРГИЧЕСКИЙ КОМБИНАТ

ДИАГНОСТИКА И ПРОГНОЗИРОВАНИЕ
СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИХ ПРОЦЕССОВ
(Материалы международной конференции)

Киев - 1993

ПРОГНОЗУВАННЯ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ XXI СТОЛІТТЯ

Професійно-педагогічна підготовка учительських кадрів для національної школи незалежної України повинна здійснюватися паралельно з розбудовою суверенітету нашої молодої держави, а з багатьох позицій - випереджати її. Відомо, що лише освіта, виховання та навчання, розвиток і формування підростаючого покоління здібні підвести народні маси до здійснення заповітної мрії українського народу - політичної, економічної, культурної, національної і освітньої свободи та незалежності, як і личить суверенній державі.

Сьогоднішній стан підготовки учительських кадрів для національної школи є незадовільним. Навчання майбутніх вчителів здійснюється по безнадійно застарілих навчальних планах і програмах, технологіях навчального процесу, науково-педагогічні дослідження не відбивають потреб національної школи тощо.

Значна частина педагогів у своїй роботі проявляє догматизм, втратила орієнтири, сповідує національний нігілізм, не докладає необхідних зусиль до посилення національної спрямованості освіти, її ролі у формуванні національної свідомості українців, духовного відродження українського суспільства.

Більшість педагогічних колективів вузів у цей складний час працюють формально, по-старому. Не маючи конкретної мети і завдань свого розвитку, вони готують учителів вчорашнього дня, які не готові до проведення національно-патріотичного виховання молоді та державотворчої діяльності.

Отже, вузу необхідно не пливати за часом, а мати виважену концепцію розвитку вищої педагогічної освіти. Щоб вона не була верхоглядом, а конкретною програмою діяльності всього колективу необхідно творчо підійти до її розробки. Мають врахуватися вимоги держави і суспільства до підготовки учительських кадрів, треба модернізувати професіограму фахівців кожної учительської спеціальності до вимог розбудови державності незалежної і суверенної України, врахувати досягнення світової і вітчизняної науки та практики, попередній кращий досвід та недоліки з метою їх усунення тощо. Для цього мають бути проведені науково-педагогічні дослідження з таких напрямків діяльності вузів як: прогнозування нових технологій

навчального процесу, структури та змісту освіти, методики її реалізації, науково-дослідної роботи, кадрової політики, матеріально-технічного забезпечення процесу підготовки вчительських кадрів тощо.

Методологічною основою цієї роботи є Конституція України, Закони України про освіту та мови, національна програма "Освіта: Україна XXI століття" та інші документи Уряду та Міністерства освіти України.

Концепція розвитку інституту має створюватися з метою:

- теоретичного узагальнення, вдосконалення і перебудови навчально-виховного процесу і професійно-педагогічної підготовки учительських кадрів у відповідності до вимог національної школи незалежної і суверенної України;
- конкретизації всієї діяльності вузу з демократизації та гуманізації навчально-виховного процесу, оновленню змісту, засобів та методики навчання і виховання майбутніх спеціалістів;
- виявлення спроможності вузу до проведення навчально-виховного процесу на рівні державних стандартів якості освіти та організації його роботи на рівні кращих національних та світових досягнень в галузі підготовки вчительських кадрів;
- переорієнтації професорсько-викладацького складу вузу на впровадження якісно нової технології навчального процесу та прогресивних методик навчання;
- обґрунтування народознавчої та етнопедагогічної спрямованості змісту, форм і методів підготовки високо кваліфікованих фахівців для системи народної освіти України;
- встановлення основних закономірностей розвитку професійно-педагогічної підготовки учительських кадрів у тісному взаємозв'язку із завданнями розбудови державності України та ін.

Концепція розвитку інституту має вказати шляхи практичної реалізації її основних положень традиційними і нестандартними засобами, що передбачає систему таких конкретних заходів, як перегляд існуючих і створення якісно нових навчальних планів з усіх учительських спеціальностей, що готуються в інституті; розробка неординарних програм і створення на їх основі якісно нових підручників та посібників, які враховували б здобутки світової теорії і практики українознавства, етнопедагогіки, вимоги національної школи і повністю відповідали б завданням державного будівництва;

вдосконалення структурних підрозділів інституту; створення гнучкої системи підготовки учительських кадрів та інші новації.

Реалізація концепції розвитку інституту має здійснюватися протягом найближчих літ до кінця XX і початку XXI століття та передбачає напруження зусиль всього професорсько-викладацького складу інституту, його творчого потенціалу, кожного працівника.

Головним же покликанням концепції розвитку інституту є ліквідація розриву між метою, завданням, змістом і формами професійної підготовки учительських кадрів, подолання клещат педагогіки вчорашнього дня, що тримають систему народної освіти у мішних догматичних обіймах.

Відповідно до цих завдань в науково-дослідній лабораторії з проблем національної педагогіки розроблено проект концепції розвитку педагогічного інституту. Ним передбачається докорінний перегляд змісту освіти. В існуючих навчальних планах є багато дисциплін, які дублюють одна одну. Так, викладаються курси історії України, історії світової і вітчизняної культури, художньої культури світової історії, історії релігії, історія художньої культури тощо. У всіх цих дисциплінах при вивченні кожної теми передбачається вивчення стану та досягнення культури певного періоду. Отже, дублювання матеріалу заздалегідь заплановане, що в свою чергу призводить до зменшення часу на викладання психолого-педагогічних, спеціальних та інших наук.

Нині діючими планами, передбачається пропорція між чотирма блоками навчальних дисциплін: соціально-політичними, культурологічними, психолого-педагогічними, спеціальними, як ІО, ІІ, ЗІ, 48.

Подібне співвідношення не сприяє поглибленому вивченню фундаментальних та спеціальних дисциплін. Передбачається обґрунтований перегляд співвідношення навчальних дисциплін на користь збільшення долі спеціальних та упорядкування психолого-педагогічних.

Має здійснитися значне скорочення аудиторних занять, як обов'язкових, розширення самостійної роботи студентів і комп'ютеризації навчання. Це питання можна вирішити шляхом посилення самостійної роботи студентів, переведення здібної молоді на індивідуальні плани підготовки, впровадження комп'ютерного навчання на всіх спеціальностях. Останнє вимагає ґрунтовної зміни всієї методичної роботи, дидактичних підходів до організації навчального процесу, сприяє поглибленню співпраці педагога і студента, посиленню їх відповідаль-

ності за наслідки навчання. Має бути переглянута структура навчального процесу. Передбачається зменшити тривалість зимової і літньої екзаменаційної сесії. Заліки і екзамени мають складатися по мірі виконання навчальних планів і програм.

З усіх спеціальностей вузу розробляються комплексні кваліфікаційні завдання для діагностики професійного рівня випускників. Ними є завдання, запитання, тести, схеми, програми, ситуаційні задачі тощо, що вимагають комплексного творчого проявлення набутих знань, умінь та навичок.

Важлива увага має приділятися інтенсивним методикам навчання, які визначаються конкретними завданнями навчання, особливостями навчальних програм, складом студентів та їх мотивацією навчання, терміном, формою навчальної діяльності тощо.

Керуючись законом "Про освіту", який дає можливості суттєво розширити права вузу щодо визначення змісту і форм організації і форм навчального процесу, пропонується докорінно переглянути структуру та зміст професійно-педагогічної підготовки вчителя.

Перш за все, слід визначити доцільність існування нинішних та відкриття нових спеціальностей, беручи до уваги перспективну потребу регіону у спеціалістах з різними рівнями кваліфікації.

Потреби Дніпропетровської, Херсонської, Миколаївської, Кіровоградської та інших сусідніх областей за визначенням обласних управлінь народної освіти у кадрах спеціалістів дають підстави відкрити у інституті підготовку спеціалістів дошкільного виховання, розширювати і далі факультети української філології, підготовки учителів початкових класів, підготовки вчителів до викладання у школі мистецтвознавчих предметів /музики, образотворчого мистецтва/ тощо.

Разом з тим є необхідність об'єднання ряду факультетів, реорганізації факультета підготовки учителів праці у індустріально-педагогічний факультет, який має готувати вчителів праці та основ підприємницької діяльності.

Доцільним є і введення нових додаткових спеціальностей з українознавства та народознавства; англійської і німецької мов, української мови та літератури /як другу на факультеті підготовки учителів початкових класів/ тощо.

Суттєвий перегляд чекає зміст освіти, який має визначати систему і обсяг знань, умінь і навичок, засвоєння та застосування їх на практиці.

Зміст освіти з суспільно-політичних, культурологічних, психологічних та спеціальних наук має визначати фундаментальну наукову, загальнокультурну і практичну підготовку, яка відповідає державним стандартам і враховує надбання української і світової педагогічної науки та мистецтва виховання.

Передбачається впровадження чотирьохступеневої підготовки майбутніх учителів:

I ступінь - 3-х річний термін навчання, присвоюється кваліфікація - молодший спеціаліст: вихователь дошкільних закладів та вчитель початкових класів.

II ступінь - 2-х річний термін навчання - кваліфікація бакалавра: вчитель повної середньої школи.

III ступінь - 5-річний термін навчання - кваліфікація спеціаліста: вчитель старшої середньої школи.

IV ступінь - 6-ти річний термін навчання, кваліфікація магістр: вчитель профільних шкіл, ліцеїв, гімназій тощо.

З цією метою слід визначити базовий зміст освіти цих рівнів, розробити навчальні плани, програми та методичне забезпечення для всіх рівнів освіти. Враховуючи відсутність підручників, посібників тощо у концепції слід передбачити забезпечення навчально-методичними матеріалами усіх форм навчальної роботи з усіх спеціальностей /100%/ до 1994 року.

Кожна кафедра інституту протягом 1992-93 /у окремих випадках і наступного/ навчального року повинна переглянути зміст освіти з своїх дисциплін, побудувавши фактичний матеріал /чи переглянувши його/ з позицій надбань світової та вітчизняної науки, українознавства, народознавства та етнопедагогіки.

Провідні та найбільш досвідчені методисти і викладачі мають переглянути існуючі і розробити структурно, за змістом і формою якісно нові спецкурси з літературного, фольклорно-етнографічного, естетичного, історико-патріотичного краєзнавства, історії народних промислів, ремесел, промислово-естетичних виробництв і таке ін.

Треба домогтися такого становища, коли внаслідок професійної підготовки учителів для національної школи України майбутній фахівець був водночас і спеціалістом-українознавцем, як це здійснюється в абсолютній більшості провідних зарубіжних країнах.

Такий стан набуде реальності внаслідок вдосконалення структури навчально-формуючих одиниць інституту. Практика свідчить, що

внаслідок зміни вимог до професійно-педагогічної підготовки учителів для національної школи окремі структурні одиниці втратили орієнтири, сповідають безнаціональну педагогіку минулих часів, а значить, потребують значної реорганізації.

Існуючі у вузі суспільно-політичні, психолого-педагогічні, культурологічні кафедри працюють розрізнено, навчальний матеріал ними не інтегрується, це далі так продовжуватися не може. Отже, життя поставило вимоги реорганізувати їх в більш гнучкі об'єднання, які б здійснювали конкретну гуманітарну підготовку майбутніх спеціалістів національної школи.

За умови існування таких кафедр

- спеціалісти готуватимуться за новими, науково виваженими, апробованими в Україні програмами, що враховують проблеми незалежної держави;

- професійна майстерність майбутніх учителів стане не аморфною, чи абстрактно-професійною, а конкретизованою відповідно до вимог певної учительської професіограми;

- гуманітарна підготовленість майбутніх учителів враховуватиме найменші особливості учительської професії у відповідності до вимог українського суспільства, відновлення національної культури, етнопедагогіки і народознавства;

- модернізується і наблизиться до абсолюту педагогічна практика;

- наукові дослідження набудуть конкретизації, відповідатимуть вимогам національної школи, а з проблем професійної майстерності обретуть практичну значимість для кожного майбутнього учителя, адже всі вони формуватимуться з урахуванням етнопедагогіки, етнопсихології і педагогічної традиційної майстерності педагогів України. Зміст, форми і методи діяльності таких реорганізованих кафедр мусять бути творчими, відповідати своїй структурі, призначенню, бути співвідносними вимогам національної школи, освіти і педагогіки України. Починаючи від тематики, змісту студентських досліджень і до форм їх реалізації /впровадження в практику/-треба дбати про новаторський підхід, безпосередньо спрямовувати на розквіт національної освіти і виховання.

В них легше і ґрунтовніше вирішуватимуться питання формування професійних здібностей, умінь, навичок та професійної майстерності учителів національної школи, а значить, саме на них покладаються не лише відповідальні функції, а й почесне завдання відновлення

національних учительських кадрів.

Логіка вдосконалення розвитку структури інституту вимагає подальших кроків. Зокрема, є потреба у створенні нової загальної інститутської кафедри етнопедагогіки і народознавства, в якій мають бути сконцентрованими народознавчі дисципліни для всіх факультетів /з урахуванням їх специфіки/ та етнопедагогіки, що повинна стати обов'язковою дисципліною для всіх учительських спеціальностей.

Поліпшення справи підготовки майбутніх учителів потребує оновлення кадрової політики.

До професорсько-викладацького складу повинні ставитись підвищені вимоги, які у найбільш сконцентрованому вигляді можна подати у такі тематичні блоки:

- усвідомлювати тему і завдання національної школи, освіти і педагогіки України. Дбати про розширення обсягу національних і загальнолюдських знань у дисциплінах, які викладаються. Поєднувати національні і світові здобутки в науці для подальшого розвитку української науки і практики;

- досконало володіти державною мовою, глибоке знання історії народу України, її героїчного шляху до державної, політичної, економічної і культурно-освітньої незалежності;

- відмінні знання науки навчальної дисципліни, володіння прогресивними методами навчання, професійною майстерністю викладання, уміння прищеплювати студентам високу культуру мислення;

- глибокі знання народної моралі і здорового способу життя та бути у всьому позитивним прикладом і зразком для наслідування;

- докладати зусилля до підняття рівня педагогічної культури батьків засобами народознавства і українознавства та відновлення сімейного виховання з урахуванням здобутків національної етнопедагогіки і кращих традицій родинних взаємин.

Новий зміст треба надати вузівській науці, забезпечити найновішим обладнанням навчальний процес, здійснити соціальний захист студентів, викладачів і співробітників.

Концепція розвитку педагогічного інституту має охопити усю гаму підготовки національно свідомого, професійно майстерного учителя національної школи України.